

Vrijeme je za akciju u vezi sa klimatskim rizicima na Balkanu

*Autor: Linda Van Gelder, regionalna direktorica za zapadni Balkan,
Svjetska banka*

Kako zemlje zapadnog Balkana nastavljaju sa rastom, raste i njihova izloženost riziku od klimatskih promjena i prirodnih nepogoda.

Tokom proteklih dvadeset godina, životni standard se povećao šesterostruko u Bosni i Hercegovini, a skoro trostruko u Albaniji i Srbiji. Više ljudi pronalazi posao, a plate rastu. Budućnost regije je, prema najnovijim projekcijama Svjetske banke, svijetla.

Međutim, na horizontu se pojavljuju i oblaci. Istovremeno s ovim dobrodošlim rastom, povećavaju se i klimatski rizici i rizici od katastrofa, što osjetljive zajednice dovodi u opasnost.

U 2014. smo svjedočili nezapamćenim poplavama koje su uzrokovale štetu i gubitke od preko 2 milijarde eura u Bosni i Hercegovini (skoro 15 procenata bruto domaćeg proizvoda zemlje) i preko 1,5 milijarde eura u Srbiji (ili oko 5 procenata BDP-a Srbije). Prošlog ljeta smo se suočili sa rekordnim temperaturama koje su uzrokovale deformaciju željezničkih šina, desetine požara širom Balkana, sušu u Srbiji, zbog koje je poljoprivredna proizvodnja smanjena za skoro deset procenata i primorale Albaniju da potroši 200 miliona eura na uvoz električne energije tokom devastirajuće suše. Sve ove ekstremne pojave služe kao jasan podsjetnik koliko je regija osjetljiva na klimatske šokove.

Ekstremne vremenske prilike poput ovih postaju novo normalno stanje, ustvari, do kraja stoljeća bi prosječna temperatura u regiji mogla porasti za čak [4 stepena celzijusa](#) ili više u odnosu na pred-industrijski nivo. To će značiti češće suše, smanjenu poljoprivrednu proizvodnju, velike oskudice vode, te manje hidro-energije – što prijeti da potkopa dostignuća višedecenijskog razvoja.

To je jednostavno prevelik trošak.

Srećom, još uvijek ima vremena da se nešto učini i da kreatori politike na zapadnom Balkanu, provođenjem klimatski pametnih politika danas, mogu pripremiti zemlje za katastrofe sutra.

Srbija je predvodnik aktivnosti na ovom planu. Ona je prva u regiji donijela okvir za upravljanje rizikom od katastrofa, čime je postala jedna od prvih zemalja u svijetu koja je u potpunosti uskladila svoje zakonodavstvo sa [Okvirom iz Sendaia](#). Nadovezujući se na taj čin, Srbija je u 2017. dobila od Svjetske banke zajam od 66 miliona eura, što joj omogućava neposredan pristup sredstvima za oporavak u slučaju velike katastrofe. Ovaj zajam s opcijom odgođenog povlačenja za slučaj katastrofe (Cat DDO) – prvi ove vrste u regiji Evrope i centralne Azije – je dizajniran da zaštiti vitalne socijalne investicije od fiskalnih uticaja prirodne katastrofe. Ovaj instrument je već korišten – omogućio je procijenjenih 23 miliona eura, potrebnih za finansiranje programa oporavka u oblastima javnog zdravstva, obrazovanja, poljoprivrede i drugih, nakon poplava tokom ljeta.

Obzirom na kompleksnost i troškove klimatskih rizika, ne očekuje se da bi se bilo koja zemlja mogla sama suočiti s ovim izazovom. Uz podršku [Globalnog fonda za smanjenje katastrofe i oporavak](#) (GFDRR) i [Instrumenta Evropske unije za pred-pristupnu pomoć](#), Srbija koristi LiDAR tehnologiju za izradu digitalnih modela terena, na osnovu kojih će se određivati investicije u prevenciju rizika od poplave.

U Bosni i Hercegovini, [projektom Svjetske banke od 86 miliona eura](#) obnavlja se infrastruktura od kritičnog značaja za zaštitu od rastućeg rizika od poplave. U Albaniji, vlada provodi održive zemljišne politike, kao što su obnavljanje šuma, da bi se pomoglo na zaštiti vodosnabdijevanja od toplotnih valova i suša, te je jedna od prvih zemalja koja vrši sekvestraciju ugljika na degradiranom zemljištu. U BJR Makedoniji su u toku aktivnosti na zaštiti, za zemlju vitalnog poljoprivrednog sektora, od klimatskih promjena, kroz razvoj ključnih poljoprivrednih institucija i neophodna ulaganja u infrastrukturu, prateće usluge i unaprjeđenja na farmama. A na Kosovu i u Makedoniji se provode politike energetske efikasnosti, kao što su izolacija krovova i unaprjeđenje sistema grijanja u školama i bolnicama, da bi se osigurao održiv ekonomski rast. Investicije od kritičnog značaja se vrše i u ključne regionalne transportne i trgovinske koridore širom regije, da bi se smanjile osjetljivosti na pojave uzrokovane klimatskim promjenama, kao što su poplave i klizišta.

Slične inicijative se provode i na regionalnom nivou, što dokazuje da je zapadni Balkan više od zbira njegovih dijelova. Uz podršku Svjetske meteorološke organizacije (WMO) i Svjetske banke, kroz tekuće partnerstvo sa susjednim zemljama, radi se na unaprjeđenju procesa razmjene hidrometeoroloških podataka – čime se jača prognostička djelatnost i podržava širi evropski meteorološki sistem.

Djelovanjem preko granica, ove zemlje mogu svim svojim građanima dati bolje rano upozorenje na katastrofu i klimatske rizike.

Ovaj regionalni rad će ove sedmice biti dodatno ojačan, kada se u Beogradu okupi grupa eksperata, kreatora politike i drugih aktera, na prvoj regionalnoj konferenciji za upoznavanje s rizicima – jednom od malobrojnih mjesta gdje se mogu sresti naučnici, predstavnici vlasti, privatnog sektora i građanskog društva da bi razmatrali izazov klimatskih rizika i primjenu posljednjih inovacija u toj oblasti.

Kako vremenske prilike postaju sve neizvjesnije, vlade na Balkanu će trebati primjenjivati sve više proaktivan pristup, da bi omogućile sigurnost i prosperitet zajednica. Snažno međunarodno partnerstvo – i budućnosti okrenute investicije u otpornost – će pomoći regiji da se prilagodi na bilo koje vremenske prilike koje se jave.